

Ks. Andrzej Kaleta – Busko-Zdrój

EUCHARYSTIA W TRZECIEJ CHRYSTOFANII (J 21,1-14)¹

Jak ważna dla chrześcijańskiej wiary jest prawda o zmartwychwstaniu Jezusa z Nazaretu nie trzeba nikogo przekonywać. Świadectwa apostołskie i nauka Kościoła, której wyrazem są słowa „trzeciego dnia zmartwychwstał” zawarte w *Credo*, tego dowodzą. Jezus Chrystus zmartwychwstał i żyje².

Zmartwychwstanie Jezusa jest przedmiotem zainteresowania także „umilowanego ucznia” (por. J 20,2; 21,7)³, któremu przypisuje się autorstwo jednej z czterech Ewangelii⁴. To w tym dziele rozpoczynającym się „prologiem” z opisem „prehistorii Jezusa”, gdzie to Odwieczne Słowo Boga stało się człowiekiem objawiającym Boga jako Ojca, aż po „epilog” przedstawiający

¹ Tekst perykopy J 21,1-14 za: S. Fausti, *Rozważaj i głoś Ewangelię. Wspólnota czyta Ewangelię wg św. Jana*, Kraków 2015, s. 641n.

² Dowodem biblijnym są opisy ukazywania się zmartwychwstałego Chrystusa, tzw. chrystofanie, które wylicza R. Wróbel, *Chrystofania nad Jeziorem Tyberiadzkim (J 21,1-14). Problemy interpretacyjne i znaczenie*, w: „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 3 (2007), rok LX, s. 185.

³ Z tekstów *Ewangelii* dowiadujemy się, że jest nim św. Jan Apostoł, autor Ewangelii wg św. Jana (J), trzech Listów (1-3 J) i Apokalipsy (Ap). Por. S. Mędała, *Apologia autorytetu Piotra we wspólnocie Janowej. Analiza retoryczna J 21,1-25*, w: „Studia Theologica Varsaviensia UKSW”, 39 (2001), nr 2, s. 13, 19n.

⁴ We współczesnej egzegezie wyróżnia się dzieło ewangelisty i wkład redaktora oraz proponuje się różne rozwiązania dotyczące identyfikacji ewangelisty. Por. A. Paciorek, *Ewangelia umilowanego ucznia*, Lublin 2000, s. 35–57. Także: W. J. Harrington, *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984, s. 526: „Tradycja Kościoła przypisuje autorstwo *Ewangelii według św. Jana*, Janowi apostołowi i ewangelście (J 21,7), który w roku 60 został biskupem Efezu, gdzie też pisze swoje dzieło”. Także: M. Bednarz, *Ewangelia Jezusa i o Jezusie*, w: „Krań biblijny. Zeszyt spotkań” 1, red. P. Łabuda, S. Hareźga, T. Siemieniec, S. Szczotko, Tarnów 2006, s. 123.

„historię po Jezusie”, kiedy to uczniowie Mistrza z Nazaretu kontynuują Jego dzieło, dając świadectwo wobec świata⁵, odnajdujemy chrystofanie⁶. Jedną z nich, czyli trzecią i ostatnią, ze względu na jej bogatą teologicznie treść pragniemy uczynić przedmiotem rozważania⁷. Ponieważ w strukturze tekstu ostatniego rozdziału „Ewangelii wg św. Jana” (J 21,1-25) nazywanego również „drugim zakończeniem” lub „epilogiem”, czy też „dodatkiem”, możemy wyodrębnić trzy etapy ukazania się Zmartwychwstałego w Galilei⁸, zajmiemy się tylko fragmentem J 21,1-14, świadomie pomijając ostatni fragment o apostołe Piotrze (J 21,15-23)⁹. Perykopa nosząca tytuł „Trzecie objawienie się Jezusa po zmartwychwstaniu”¹⁰ jest o tyle interesująca, że poza faktem chrystofanii¹¹ suponuje również pośrednio obecność Jezusa w Eucharystii, której elementy zawiera¹² i którą w tym opracowaniu chcemy

⁵ Por. S. Fausti, *Rozważaj i głoś Ewangelię...*, dz. cyt., s. 644.

⁶ *Chrystofania*, w: *Słownik Nowego Testamentu* [SNT], Poznań 1981, s. 186: „Zmartwychwstały ukazywał się ludziom w różny sposób. I tak raz, na sposób powolnego odkrywania się (por. Łk 24,11.13-32; J 20,11-18.25-29; 21,1-7), a innym razem w sposób nagły, natychmiastowy (por. Mt 28,9.17n; Mk 16,9.12.14; Łk 24,15-17; J 20,14n.19.26; 21,4n)”.

⁷ Jest „trzecią”, co oznacza, że ewangelista nie liczy ukazania się Jezusa Marii Magdalenie (J 20,14n), ale jedynie opisy ukazania się Zmartwychwstałego gronu apostołskiemu (J 20,19-23 i 20,26-29). Por. L. Stachowiak, *Ewangelia wg św. Jana. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, t. IV, Poznań – Warszawa 1975, s. 397.

⁸ H. Witczyk, *Rola Piotra i uczniów Jezusa w świecie (J 21,1-8)*, w: *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60 rocznicę urodzin*, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce 1999 s. 42: „...cudowny połów ryb dokonany przez Piotra posłusznego słowu Jezusa (ww. 1-8); wspólny posiłek Zmartwychwstałego z uczniami (ww. 9-14); dialog Jezusa z Piotrem na temat jego miłości i śmierci (ww. 15-23)”.

⁹ Ze względu na charakter spotkania zmartwychwstałego Pana z Piotrem oraz powierzoną mu rolę w Kościele, fragment ten zasługuje na oddzielne opracowanie.

¹⁰ S. Mędała, *Ewangelia według św. Jana rozdziały 13–21*, Częstochowa 2010, s. 332.

¹¹ „Perykopa J 21,1-14 odzwierciedla schemat pojawiania się Jezusa już po zmartwychwstaniu. (...) Jezus rzeczywiście zmartwychwstał i był widziany przez świadków, którzy zostali powołani do ogłaszania tego faktu wszystkim ludziom”. R. Wróbel, *Chrystofania...*, dz. cyt., s. 205.

¹² Por. S. Mędała, *Funkcja i treść opowiadania o trzecim objawieniu się Jezusa uczniom po zmartwychwstaniu (J 21,1-14)*, w: *Duch i Oblubienica mówią: „Przyjdź”*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 248, 264. Także: S. Fausti, dz. cyt., s. 646; S. Mędała, *Ewangelia...*, dz. cyt., s. 345n.

wyeksponować¹³. I choć spotykamy opinie przeciwne tej tezie¹⁴, w niniejszym artykule pragniemy dowieść, że w omawianym tekście J 21,1-14 są symbole wskazujące na eucharystyczne znaczenie posiłku, jaki Zmartwychwstały spożył z uczniami na brzegu Jeziora Tyberiadzkiego¹⁵. Jest to o tyle ważne, gdyż jak wiemy, Eucharystia stanowi i dziś dla wielu jeden – by nie powiedzieć „jedyny i najważniejszy” – ze sposobów obecności Zmartwychwstałego wśród wierzących.

W celu wydobycia treści i orędzia omawianego tekstu posłużymy się metodą egzegezy biblijnej, ustalimy jego strukturę i kontekst, by ukazać jego symbolizm eklezjalno-sakramentalny¹⁶. W ten sposób zobaczymy aktualność kerygmatu¹⁷ analizowanego opowiadania o „Trzecim objawieniu się Jezusa po zmartwychwstaniu” (J 21,1-14)¹⁸ i będziemy mogli dostrzec jego supozycje do Eucharystii.

¹³ S. Mędała, *Apologia...*, dz. cyt., s. 35: „Większość komentatorów w posiłku przygotowanym przez Jezusa Zmartwychwstałego dopatruje się konotacji eucharystycznej. Tak np. R. Bultmann, *Das Evangelium des Johannes*, 19 Aufl., Tübingen 1968, s. 549n uważa, że opisany posiłek ma charakter mistyczny, kultyczny, jest odbiciem Ostatniej Wieczerzy”.

¹⁴ „Vogel, który dokładnie przebadał wszystkie świadectwa odnoszące się do pierwotnych chrześcijańskich posiłków rytualnych, stwierdził, że ryby nigdy nie były bezpośrednio związane z Eucharystią” (por. C. Vogel, *Le repas sacre au Poisson chez les Chretiens*, w: „Revue des Sciences Religieuses”, 40 (1966), s. 1–26). Por. R. Wróbel, dz. cyt., s. 205.

¹⁵ Opisując „symbolizm eklezjalno-sakramentalny” J 21,1-14, przytacza opinie (np. Browna i Culmanna) potwierdzające postawioną tezę, a które znajdują się w dalszej części opracowania. (Zob. R. E. Brown, *New Testament Essays* New York 1965, s. 77–107; O. Culmann, *Early Christian Worship*, w: *Studies In Biblical Theology*, London 1953, s. 15–17). Por. R. Wróbel, dz. cyt., s. 202–207.

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. R. Bartnicki, K. Kłósek, *Metody interpretacji Nowego Testamentu. Wprowadzenie*, Kraków 2014; R. Bartnicki, *Ewangelie w analizie strukturalno-semiotycznej*, Warszawa 1992; S. Szymik, *Współczesne modele egzegezy biblijnej*, Lublin 2013; T. Söding, Ch. Münch, *Klucz do zrozumienia Nowego Testamentu*, Kraków 2009.

¹⁷ „Kerygmat nie jest jedynie przepowiadaniem (jak konferencja, wykład czy katecheza) – jest zawsze wydarzeniem. Jest spotkaniem Słuchacza z Osobą Jezusa Chrystusa Zmartwychwstałego (to znaczy Żyjącego) – spotkaniem, które dokonuje się w mocy Ducha Świętego. Spotkaniem, które prowadzi do fundamentalnej życiowej decyzji, a nie do pogłębienia «wiedzy»”. G. Ryś, *Pierwsze jest Pierwsze*, Kraków 2015, s. 5.

¹⁸ „Aktualizacja suponuje poprawną egzegezę tekstu, która określa jego sens wyrazowy. W procesie aktualizacji nie można się więc zadowolić samym sensem wyrazowym, ale należy pytać o sens duchowy, zgodnie z zasadą interpretacji w *Duchu*”. Por. *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999, s. 89.

Struktura literacka tekstu tzw. Opisu objawienia się Jezusa nad Morzem Tyberiadzkim (J 21,1-14)¹⁹

Egzegeci pisząc o strukturze tej perykopy, mają trudności w identyfikacji posiłku z chleba i ryby przygotowanego przez Jezusa. Zdaniem Stanisława Mędała posiłek z J 21,13

nie oznacza Eucharystii, lecz udział w szczególnym darze Jezusa zmartwychwstałego dla Jego uczniów – udział w prawdzie i miłości (chleb i ryby), przyjęcie przez wiarę objawienia Słowa w ciele (chleb) i Ewangelii Jezusa streszczającej się w przykazaniu miłości (*apsarion* – ryba do posiłku)²⁰.

Dla właściwej analizy egzegetycznej tekstu J 21,1-14 przyjrzymy się zatem kilku propozycjom struktury literackiej tegoż fragmentu, podanej przez egzegetów.

Przywołany powyżej Mędała, mówiąc o odrębnej kompozycji retorycznej J 21, wydziela dla interesującego nas fragmentu następujące części: prolog (w. 1), przedłożenie (ww. 2-3), opowiadanie „historyczne” (ww. 4-14)²¹. Jednak ten sam autor w opracowaniu wcześniejszym chronologicznie (2001 r.) nieco inaczej ukazuje strukturę ostatniego rozdziału czwartej Ewangelii. Píše bowiem, że „w J 21 można dostrzec precyzyjny układ według reguł retoryki klasycznej: wstęp (21,1a), przedłożenie (21,1b), podział (21,2), opowiadanie «historyczne» (21,3-14)...”²². Opisując „strukturę literacką i pola semantyczne w J 21,1-14”²³, wskazuje „wstęp (21,1), który stanowi równocześnie wprowadzenie do całego rozdziału, dwie części oddzielone przysłówkiem *oun* – *więc* (21,7a) i zakończenie (21,14)”.

Ryszard Wróbel w artykule pt. *Chrystofania nad Jeziorem Tyberiadzkim (J 21,1-14). Problemy interpretacyjne i znaczenia* nazywa ten fragment „ukazaniem się Zmartwychwstałego”, a w jego strukturze widzi w w. 1 równocześnie „połączenie” z tekstem poprzedzającego rozdziału Ewangelii (J 20) i tekstu opisującego chrystofanię (ww. 2-13). Natomiast w. 14 jest według niego tekstem jednocześnie oddzielającym chrystofanię od opisu dialogu

¹⁹ G. Zavini, *Vangelo secondo Giovanni*, t. II, Roma 1987, s. 310, zaznacza, że w tej perykopie odzwierciedlają się dwa starożytne opowiadania: jedno o ukazaniu się Zmartwychwstałego Piotrowi w czasie cudownego połowu ryb (por. Łk 5,1-11; Mk 16,7; Łk 24,34; 1 Kor 15,5); drugie o posiłku, który zmartwychwstały Jezus spożył ze swoimi uczniami (por. Mk 14,28; 16,7; Mt 26,16-20; a zwł. Łk 24,36-49). Por. H. Witczyk, dz. cyt., s. 42.

²⁰ S. Mędała, *Funkcja i treść...*, dz. cyt., s. 262.

²¹ S. Mędała, *Ewangelia...*, dz. cyt., s. 332.

²² S. Mędała, *Apologia...*, dz. cyt., s. 12.

²³ S. Mędała, *Funkcja i treść...*, dz. cyt., s. 253–256.

Jezusa z Piotrem (J 21,15-19) i łączącym chrystofanię z rozmową Pana i Nauczyciela ze swoim uczniem²⁴.

Silvano Fausti w książce *Rozważaj i głoś Ewangelię* proponuje zauważyć dwa elementy obecne w strukturze J 21,1-14, tj. obecność Zmartwychwstałego objawiającą się „w czasie połowu” (J 21,1-8) i w czasie „uczty” (J 21,9-14) przywołującej na myśl Eucharystię, źródło i cel każdej misji²⁵.

W podobny sposób widzi strukturę Santos Sagual, który poza wstępem i zakończeniem (J 21,1.14) wydziela dwie części: kyriofanię anastazjologiczną (21,2-11) i agapę eucharystyczną (21,12-13)²⁶. W podobny sposób dzieli perykopę J 21,1-14 Brown, który widzi w niej dwa opowiadania: z symboliką eklezjologiczną i eucharystyczną²⁷.

Biorąc pod uwagę określenia „agapa eucharystyczna, uczta” pojawiające się wprost w strukturze literackiej niektórych egzegetów, a u innych pośrednio tylko wzmiankowanych, możemy zaryzykować stwierdzenie, że choć św. Jan – czy może lepiej pisać w odniesieniu do J 21 „redaktor kościelny”²⁸ – zakłada, że wspólnota wierzących w Jezusa żyje Eucharystią i jest nią karmiona²⁹. Jest to ważne dla nauki płynącej z „czwartej Ewangelii”, która choć nie ma opowiadania o jej ustanowieniu³⁰, to zawiera w sobie elementy informujące o Kafarnaum, jako miejscu jej zapowiedzi po cudownym rozmnożeniu chleba (por. J 6) oraz postawie miłości (por. J 17,1-26) tych, którzy chcą uczestniczyć w uczcie eucharystycznej (por. J 21,1-14)³¹.

W tym miejscu posługując się egzegezą, spróbujmy wejść w kontekst interesującej nas perykopy. Sami egzegeci – co już było wzmiankowane – mają trudności, jeśli chodzi o konotacje J 21,1-14 z Eucharystią. Zdaniem

²⁴ Por. R. Wróbel, dz. cyt., s. 188.

²⁵ Por. S. Fausti, dz. cyt., s. 644.

²⁶ Por. S. Sagual, *La resurrección de Jesús en el cuarto evangelio (Jn 20,1-29; 21,1-14)*, „Salesianum”, 53 (1991), s. 649–667; S. Mędała, *Ewangelia...*, dz. cyt., s. 338.

²⁷ Por. R. E. Brown, *The Gospel according to John (XII–XXI)*, Garden City 1970, s. 1095–1100; S. Mędała, *Funkcja i treść...*, dz. cyt., s. 250.

²⁸ S. Mędała, *Ewangelia...*, dz. cyt., s. 335n.

²⁹ Por. M. Bednarz, *Pisma św. Jana*, Tarnów 1997, s. 115n. Omawiając strukturę *Ewangelii wg św. Jana*, autor nazywa rozdział 21 „Drugim opisem Paschy”, która była nie tylko opisem święta, lecz również wieczerzy, która ją rozpoczynała. Tamże, s. 50.

³⁰ Zupełnie inaczej jest w Ewangeliach synoptycznych (Mk 14,22-25; Mt 26, 26-29; Łk 22,14-20) oraz w nauczaniu św. Pawła (1 Kor 11,23-25), które uważane jest za najstarszy opis ustanowienia Eucharystii. Por. *Geneza Eucharystii*, w: Komisja Teologiczno-Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, *Eucharystia sakrament nowego życia. Oficjalny Dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, Katowice 2000, s. 37–63.

³¹ Por. G. Ricciotti, *Życie Jezusa Chrystusa*, Warszawa 1956, s. 708–712.

niektórych „posilek przygotowany przez Jezusa w postaci chleba i ryby stanowi odbicie odrębnej tradycji eucharystycznej we wspólnocie Janowej”³². Czym więc był posilek – chleb i ryba, z którymi o poranku w dniu zmartwychwstania do uczniów na brzeg Jeziora Galilejskiego przychodzi Pan?

Kontekst cudownego połowu ryb (J 21,1-14)

Badany fragment jest częścią większego (w. 1-19), który opisuje chrystofanię znad Morza Tyberiadzkiego (w. 1). O tej chrystofanii nie wspominają synoptycy, czy też św. Paweł (por. 1 Kor 15,5-7)³³. Jest ona tzw. „chrystofanią urzędową”, gdyż inicjatywę do działania – łowienia ryb (w. 4n) – uczniom poddaje Chrystus, by ci mogli Go rozpoznać jako swego Pana (w. 7.12) i by mógł im zlecić misję, która nada sens przyszłości i określi nowy sposób Jego obecności (por. w. 15-17)³⁴. W czasie tej chrystofanii siedmiu uczniów (w. 2) Jezusa dokonuje cudownego połowu ryb (w. 1-14), a Piotr wyznaje miłość Panu, która sprawi, że będzie pierwszym wśród apostołów (w. 15-19)³⁵.

Charakterystyczne dla tych wydarzeń jest to, że zarówno cudowny połów ryb, jak i powierzenie pierwszeństwa Piotrowi (por. Mt 16,18) we wspólnocie uczniów Jezusa, dokonało się dzięki słowu Zmartwychwstałego: „Zarzućcie sieć” (w. 6) oraz „Pójdź za Mną” (w. 19). Te słowa mają o tyle znaczenie dla naszego opracowania, że podkreślają zależność, a nawet związek między powołaniem ucznia (kapłaństwem) a jego konsekwencją, którą jest łowienie, pozyskiwanie ludzi (praca duszpasterska), by doprowadzić ich do przeżycia uczy z Jezusem w roli gospodarza³⁶. W Eucharystii to przecież Jezus gromadzi i udziela siebie zebranym³⁷.

³² Ta wspólnota, głównie Kościół efeski, Eucharystię sprawowała na pamiątkę zmartwychwstania Jezusa, podczas gdy w tradycji Piotrowej, czyli Kościoła rzymskiego, na pamiątkę śmierci Jezusa. S. Mędała, *Apologia...*, dz. cyt., s. 35.

³³ Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. I, Poznań – Kraków 1999, s. 589.

³⁴ „Zmartwychwstały ukazywał się ludziom w różny sposób. I tak raz, na sposób powolnego odkrywania się (por. Łk 24,11.13-32; J 20,11-18.25-29; 21,1-7), a innym razem w sposób nagły, natychmiastowy (por. Mt 28,9.17n; Mk 16,9.12.14; Łk 24,15-17; J 20,14n.19.26; 21,4n)”. *Chrystofania*, w: *Słownik Nowego Testamentu*, Poznań 1981, s. 186.

³⁵ Charakterystykę Piotra i znaczenie jego imienia w czwartej Ewangelii prezentuje S. Mędała, *Apologia...*, dz. cyt., s. 16–20. Por. J. Gnilka, *Piotr i Rzym*, Kraków 2002, s. 201.

³⁶ Por. C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa 2000, s. 232.

³⁷ Por. L. Stachowiak, *Ewangelia wg św. Jana. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, t. IV, Poznań – Warszawa 1975, s. 396.

Egzegeza i symbolizm eklezjalno-sakramentalny J 21,1-14

Jezus, po raz trzeci ukazuje się uczniom po swym zmartwychwstaniu (por. w. 14)³⁸. Tym razem objawia się im w Galilei³⁹, nad Morzem Tyberiadzkim, zwanym też Jeziorem Genezaret (w. 1)⁴⁰, gdzie było siedem źródeł⁴¹. Najprawdopodobniej uczniowie po męce i śmierci swego Mistrza udali się do rodzinnej Galilei – stosownie zresztą do nakazu Jezusa danego im za pośrednictwem niewiast (por. Mk 16,7; Mt 28,7). Przebywali zapewne tam razem i powrócili do swej dawnej pracy rybaków⁴². Jednak siedmiu⁴³ z nich: Piotr, Tomasz Didymos, Natanael oraz dwaj synowie Zebedeusza (por. Mk 1,19), którymi według tradycji byli Jakub Starszy i Jan, umiłowany uczeń Jezusa, a także dwóch innych uczniów nie nazwanych z imienia (w. 2), przeżywa dramat bezowocnego nocnego połowu ryb⁴⁴.

Dlaczego uczniowie „tej nocy nic nie złowili?” (w. 3). Przecież był z nimi Piotr – za którym pozostała szóstka (a wśród niej synowie Zebedeusza będący tak jak on zawodowymi rybakami) – idzie łowić ryby (por. w. 3). Jednak, co widać w ich bezowocnym trudzie łowienia ryb, same

³⁸ Chrystofania ta jest najbardziej rozbudowana w swym opisie (52 wiersze – J 20,1-29; 21,1-23). Por. A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy. Nowy Testament*, Poznań 1986, s. 408; G. Zavini, P. G. Cabra, *Lectio divina na każdy dzień roku. 4. Czas Wielkanocy*, Warszawa 2007, s. 190.

³⁹ A. Läpple, dz. cyt., Poznań 1986, s. 408n.: „Ważną rolę w historiach wielkanocnych czterech Ewangelii odgrywało hasło «Galilea» (Mk 16,7; Mt 28,7.10.16; Łk 24,6) wskazujące na rozmaite warstwy tradycji apostołskiego przekazu. Ewangeliści donoszą, że chrystofanie miały miejsce zarówno w Jerozolimie i w pobliżu tego miasta (Emaus), jak i w Galilei”.

⁴⁰ Por. *Jeziro Galilejskie*, w: *Słownik wiedzy biblijnej* [SWB], red. B. M Metzger, Warszawa 1997, s. 260n.; *Galilejskie (Morze)*, w: SNT, s. 267n.

⁴¹ Por. A. Salas, *Ewangelia wg św. Jana. Jezus – Ten, który stwarza nowego człowieka*, Częstochowa 2002, s. 158.

⁴² Według synoptyków zanim Jezus powołał ich na swych uczniów, przynajmniej czterech z nich – Piotr i jego brat Andrzej oraz synowie Zebedeusza (Mk 1, 16-20; Mt 4,18-22) – byli rybakami.

⁴³ A. Grün, dz. cyt., s. 175: „Dlaczego ewangelista-redaktor wymienia tylko siedmiu uczniów biorących udział w połowie ryb, a o pozostałych czterech nic nie mówi, trudno powiedzieć. Być może jakimś tego wytłumaczeniem jest chęć zwrócenia przez niego uwagi na symbolikę liczby siedem. Sama bowiem liczba «siedem» symbolizują «pełnię», a «siedmiu uczniów» przedstawia «kościelną wspólnotę»”.

⁴⁴ C. S. Keener, dz. cyt., s. 232: „Ryby często łowiono w nocy (por. Łk 5,5). Niektórzy pisali, że na Jeziorze Galilejskim (tutaj zwanym Morzem Tyberiadzkim) łatwiej było łowić ryby w nocy niż we dnie. Rano można było sprzedać złowione ryby na targu”.

umiejętności rybackie nie są wystarczające, aby wyłowić „mnóstwo ryb” (por. w. 6). Sytuację zmienia dopiero Jezus, którego w pierwszej chwili uczniowie nie rozpoznają (por. w. 4). Zjawia się o świcie na brzegu i pyta zrezygnowanych: „Dzieci, czy macie co na posiłek?” (w. 5)⁴⁵. To zapytanie uczniów przez Jezusa o posiłek jest zarazem pytaniem o wynik ich połowu⁴⁶. I chyba smutni są uczniowie, którzy w swej bezradności przypominają po bezskutecznym połowie właśnie „dzieci”⁴⁷, skoro muszą wyznać, że nic nie złowili i wracają z pustymi rękoma. Jednak fakt, że przyjmują postawę dziecka⁴⁸, pozwala im bez przekomarzania się z Nieznajomym poddać się Jego sugestii zarzucenia na nowo sieci w wody Morza Tyberiadzkiego. Zmartwychwstały chce im w ten sposób niejako wynagrodzić bezowocny wysiłek nocnego połowu. Mówi do nich: „Zarzucie sieć po prawej stronie łodzi, a znajdziecie” (w. 6). Innymi słowy

Jezus pokazuje im w zwyczajny sposób, jak mają żyć, by ich życie było udane, tzn. mają zrobić to samo, co zawsze: zarzucić sieć. Ale teraz mają to zrobić na Jego polecenie i zarzucić sieć po prawej stronie burty (łodzi) – po stronie świadomości. Mają posłuchać tym razem Jezusa i świadomie, uważnie wykonać swą codzienną czynność, by ta mogła przynieść owoc⁴⁹.

Zatem

nie ulega wątpliwości, że „prawa strona” łączy się z czynnością słuchania. Odrzucenie „prawej strony” oznacza brak umiejętności słuchania słów Jezusa i pełnego zaufania, posłuszeństwa wobec nich. Skierowanie się Piotra i uczniów na Morzu Tyberiadzkim ku „prawej stronie” wskazuje na to, że odzyskali utraconą zdolność posłusznego i ufego słuchania⁵⁰.

⁴⁵ A. Grün, dz. cyt., s. 175: „Słowo «posiłek» nie jest najlepszym tłumaczeniem grec. *proshagion*, gdyż oznacza ono «coś do chleba». Często oznaczało ono rybę, którą zjadano do chleba, ale tutaj mogłoby oznaczać coś, co osładza życie, co nadaje mu smak”.

⁴⁶ Por. L. Stachowiak, dz. cyt., s. 396.

⁴⁷ H. Witczyk, dz. cyt., s. 55n.: „Jezus do uczniów zwraca się rzeczownikiem w zdrobniałej formie: «dzieci; małe dzieci» (παῖδια). Na płaszczyźnie sensu wyrazowego słowo to można rozumieć jako zwykły zwrot, typu «chłopcy». Jednakże kontekst czwartej Ewangelii wskazuje, że Jezus używa tego rzeczownika w znaczeniu jak najbardziej dosłownym: «małe dzieci» – rzecz jasna «małe dzieci» na poziomie życia duchowego. Podkreśla w ten sposób ich małą znajomość tej prawdy, którą im nieustannie objawiał i zamierza dalej objawiać”.

⁴⁸ Słowa: „Jeśli nie staniecie się jak dzieci, nie wejdziecie do królestwa niebieskiego” (Mt 18,3) znalazły posłuch wśród uczniów Jezusa.

⁴⁹ A. Grün, dz. cyt., s. 175n.

⁵⁰ H. Witczyk, dz. cyt., s. 57.

Dlatego „zarzucili więc” uczniowie sieci we wskazanym miejscu⁵¹ „i z powodu mnóstwa ryb nie mogli jej wyciągnąć” w. 6)⁵². To „mnóstwo ryb” jest znakiem obfitości, którą Zmartwychwstały obdarza kochanych przez siebie ludzi⁵³. Wtedy właśnie „ów uczeń, którego Jezus miłował” (w. 7) – podobnie jak w J 20,8 – widząc ten cudowny połów, w postaci stojącej na brzegu rozpoznaje Pana. Godnym uwagi jest fakt, że to właśnie Jan, a nie Piotr, jako pierwszy rozpoznaje Jezusa. W ten sposób w czwartej Ewangelii jeszcze bardziej zostaje uwydatnione pierwszeństwo spontanicznej odpowiedzi wiary i miłości umiłowanego ucznia w zestawieniu z Piotrem, któremu wszędzie przysługuje pierwszeństwo i który otrzyma prymat wśród apostołów (por. J 21,7.15-17).

Charakterystyczne wydaje się tu być użycie przez niego typowo chrześcijańskiego tytułu *Kyrios* dla podkreślenia godności Jezusa⁵⁴. Ma on bowiem

⁵¹ W przypominającym to wydarzeniu opisie zamieszczonym przez ewangelistę Łukasza – „Jezus rzekł do Szymona: wypłyn na głębiej...” (5,2).

⁵² H. Witczyk, dz. cyt., s. 57n pisze, że użyty tutaj „czasownik *helkuo* – wyciągać; przyciągać” występuje w czwartej Ewangelii w bardzo znamienych kontekstach, paralelnych do opisu połowu na Morzu Tyberiadzkim. W J 6,44 jest mowa, że to tylko Bóg Ojciec ma moc «przyciągać» ludzi do Jezusa. Z kolei w J 12,32 Jezus mówi o sobie: «A Ja, gdy zostanę nad ziemię wywyższony, przyciągnę (*ελκυσω*) wszystkich do siebie». Natomiast w jednym jedynym jeszcze tylko miejscu, w którym poza opisem połowu czasownik *helkuo* występuje, odnosi się on do czynności Piotra, który «mając miecz, wyciągnął go (*εχων μαχαιραν ελκυσει αυτην*) i odciął ucho słudze arcykapłana» (18,10). Dysponując swoją własną, czysto ludzką mocą, Piotr może tylko «wyciągnąć» miecz i siać zniszczenie. Nie jest natomiast w stanie swoimi siłami «przyciągnąć» sieci z rybami na brzeg. Zmagając się z siecią pełną ryb, ciągnąc ją ku brzegowi, Piotr i uczniowie musieli doświadczać działania jeszcze jakiejś innej siły. Autor tego opisu, w odróżnieniu od Łukasza, nie wspomina o pomocy ze strony rybaków z drugiej łodzi. Nawet podkreśla, że wszyscy wsiedli do jednej łodzi i razem na niej pracowali. Ze zdumieniem odkrywają, że nawet jeżeli czynność «przyciągania» sieci do brzegu przerasta ich siły, udaje im się ją wykonać. Nieoczekiwanie, w swoim czysto ludzkim działaniu «przyciągania» tak wielkiej liczby ryb do brzegu, rozpoznają działanie jakiejś innej Mocy, większej niż siła całej wspólnoty. Są niemal zmuszeni uznać, że oto mają do czynienia z obecnością i działaniem Osoby większej niż oni sami, która rzeczywiście «przyciąga» sieć z rybami do siebie na brzeg”.

⁵³ To wyrażenie przywołuje na pamięć inne wydarzenia – jak choćby cud w Kanie (J 2,6), rozmnożenie chleba (J 6,11n), danie pełni Ducha wierzącym (J 3,34) oraz wody żywej (J 4,14; 7,37n), czy też życia przez Dobrego Pasterza (J 10,10), które również mówią o tym, że Jezus udziela ludziom swych łask w obfitości.

⁵⁴ Por. *Pan*, w: *SNT*, s. 462: „Określenie to wyraża ideę ufności, jaką słudzy pokładają w absolutnej władzy ich pana. Tytuł stał się później własnym imieniem Boga i jest tłumaczony za pomocą grec. *Kyrios*, co oznacza bądź panowanie, bądź nieprzekazywalne imię Boga”. Także wyznanie Tomasza Apostoła: „Pan mój i Bóg mój” (J 20,28).

tutaj takie samo znaczenie, jak określenie użyte w Starym Testamencie odnoszące się do Jahwe. Tak więc *Kyrios* – *Pan* zawiera wyznanie wiary w boskość zmartwychwstałego Jezusa⁵⁵. Dlatego też uzasadniona w jakiejś mierze staje się postawa Piotra, który choć nie powinien mieć kłopotu z rozpoznaniem Jezusa (por. J 20,4n), na słowa Jana: „To jest Pan!” (w. 7) przejmuje inicjatywę w charakterystyczny dla siebie, impulsywny sposób. „Przepasał na sobie wierzchnią szatę – był bowiem prawie nagi – i rzucił się w morze” (w. 7)⁵⁶. W ten sposób dokonuje się przygotowanie na spotkanie z Panem, które ma miejsce na brzegu jeziora (por. w. 8). Wpław przepływa „około dwustu łokci”, czyli ok. 90 m, spiesząc się na spotkanie ze Zmartwychwstałym w czasie, gdy pozostali uczniowie „dobijają łodzią [do brzegu], ciągnąc za sobą sieć z rybami” (por. w. 8)⁵⁷. Tamtego poranka uczniowie, „kiedy zeszli na ląd, ujrzeni żarzące się na ziemi węgle, a na nich ułożoną rybę oraz chleb” (w. 9). Ale zanim zostaną zaproszeni przez Jezusa na śniadanie (por. w. 12), prosi ich Pan, aby „przynieśli jeszcze ryb, które teraz ułowili” (por. w. 10). „Szczegół ten ma podkreślić cudowny charakter połowu, w którym będą uczestniczyć uczniowie po dokończeniu swego zajęcia”⁵⁸. A zatem, nie chodzi tu o przyrządzenie (gotowego już przed ich przybyciem) posiłku ze świeżych ryb, lecz o dokończenie przez nich połowu i ocenę znacznej ilości złowionych ryb⁵⁹.

Prośbie Pana staje się posłuszny Szymon Piotr, który „poszedł i wyciągnął na brzeg sieć pełną wielkich ryb w liczbie stu pięćdziesięciu trzech” (w. 11). Informacje zawarte w tym wersecie mogą wywoływać u niejednego człowieka zdziwienie. Niezrozumiałym bowiem jest fakt, jak sam Piotr mógł wyciągnąć z morza sieć pełną wielkich ryb, skoro – wydaje się – że nawet Samson tyłu kilogramów nie byłby w stanie sam podźwignąć. Równie zadziwiającym faktem jest podanie liczby wyłowionych przez uczniów

⁵⁵ Por. A. Salas, dz. cyt., s. 159.

⁵⁶ H. Witczyk, dz. cyt., s. 61n.: „Egzegeci różnie tłumaczą to zachowanie się Piotra. (...) Poprzez gest przywdziania wierzchniej szaty – odzwierciedlający Jezusowe przepasanie się prześcieradłem w momencie rozpoczynającej się Męki (J 13,4) – Piotr daje do zrozumienia, że jest w pełni świadom, iż chwila oddania życia dla Jezusa jest bliska. Wreszcie, rzucając się w morze, chce powiedzieć, że gotów jest na śmierć będącą zanurzeniem się w misterium śmierci Jezusa, aby tą drogą znaleźć się przy Panu”.

⁵⁷ C. S. Keener, dz. cyt., s. 232: „Sieci były przypuszczalnie zrobione ze sznurka skręconego z takich materiałów, jak len i konopie. Sądzi się, że sieć miała jeden węższy sznurek, ciągnięty przez ludzi w łodzi, i drugi, szerszy, zanurzony w wodzie, dzięki przyczepionym do niego ciężarkom”.

⁵⁸ A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, cz. I, Poznań – Warszawa 1975, s. 512.

⁵⁹ Na uwagę zasługuje fakt, że w odróżnieniu od opisanej w Łk 5,6 ich sieci nie zaczęły się rwać. Por. L. Stachowiak, dz. cyt., s. 396.

ryb. Schwytyanych w sieci było dokładnie 153 ryby. Czyżby je ktoś policzył? Wydaje się to mało prawdopodobne⁶⁰.

W kolejnych wersetach (12-13): „Rzekł do nich Jezus: Chodźcie, posilcie się! Żaden z uczniów nie odważył się zadać Mu pytania: Kto Ty jesteś?, bo wiedzieli, że to jest Pan. A Jezus przychodzi, bierze chleb i podaje im – podobnie i rybę”, dostrzegamy zaproszenie przez Pana swych uczniów do stołu, na poranny posiłek przy żarzących się węglach. Śniadanie przygotował dla nich sam Jezus, co wydaje się być dla nich oczywiste, skoro żaden z nich nie odważył się Go spytać: „Kto Ty jesteś?”⁶¹. Brak tego pytania wskazuje na jego bezużyteczność wobec bezpośredniego obcowania ze Zmartwychwstałym.

Podobny pod tym względem jest również epizod opisany w Ewangelii wg św. Łukasza, który mówi o spotkaniu Jezusa Zmartwychwstałego z uczniami idącymi do Emaus (24,13-43).

Pobrzmiwa tu np. nuta bezradności czy bezcelowości w sytuacji, w jakiej się znaleźli uczniowie, zanim postanowili łowić ryby. Niewyrażona słowami radość z obfitego połowu przypomina pałające serca dwóch uczniów, kiedy Jezus objaśniał im Pisma. Łamanie chleba natomiast jest znakiem rozpoznawczym⁶².

Zatem dla ewangelisty zmartwychwstanie dokonuje się podczas prosteo i codziennego posiłku, kiedy to uczniowie wchodzą w kontakt z prawdą obecną wśród nich rzeczywistością – Jezusem Zmartwychwstałym⁶³. To On, jak gospodarz lub głowa rodziny, w postawie sługi podaje posiłek swym najbliższymi. Podobnie jak kiedyś (por. J 6,1-13; Mt 14,13-21), tak i obecnie podaje uczniom rybę⁶⁴ i chleb⁶⁵. Wówczas bowiem ryba i chleb

⁶⁰ Inną opinię przedstawia C. S. Keener, dz. cyt., s. 232: „Liczba 153 została zapewne podana dlatego, że uczniowie byli pod tak wielkim wrażeniem cudu, iż policzyli ryby”.

⁶¹ K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, dz. cyt., s. 589: „Uczniowie nie pytają o identyczność Jezusa, bo dyktuje im to oczywistość faktu, nadprzyrodzona wiara i wspomnienie poprzednich chrystofanii”.

⁶² *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego*, s. 1362.

⁶³ Por. A. Grün, dz. cyt., s. 177.

⁶⁴ Ryby były bogactwem Morza Tyberiadzkiego (J 21,6.8.11; Łk 5,6.9) oraz Jordanu. Stanowiły wraz z chlebem pospolity artykuł żywnościowy wśród Izraelitów (por. Łk 24,42), gdyż niewiele kosztowały. Dla pierwszych chrześcijan ryba ze względu na oznaczający ją grecki rzeczownik ιχθυησ, który uznawano za skrót wyrażenia „Ιεσους Χριστος Τηου Ψιου Σοτερ – *Jezus Chrystus, Boży Syn, Zbawiciel*”, była także znakiem rozpoznawczym. Por. *Ryba*, w: SNT, s. 553n.

⁶⁵ Chleb – grec. αρτος – natomiast, wypiekany najczęściej z mąki jęczmiennej (rzadziej z pszennej) i kwasu, był produktem absolutnie podstawowym w jadłospisie Izraelity (por. Mk 3,20; Łk 11,5; 15,17). Był on spożywany przez Żydów dwukrotnie

były podstawowym posiłkiem rybaków, ale także stały się dla chrześcijan znakiem, poprzez który identyfikowano ich jako wyznawców Jezusa Chrystusa⁶⁶.

Niektórzy bibliści widzą w opisywanym w w. 13 posiłku ukrytą aluzję do uczyty eucharystycznej⁶⁷. Choć opuszczony został tutaj zwrot „dzięki czyniąc”, to użyte tu wyrażenia „wziął chleb” i „podał im” obrazują z jednej strony zwykle czynności głównej osoby wśród spożywających, natomiast z drugiej znaczenie techniczno-sakramentalne⁶⁸. W pierwszym przypadku główny akcent spoczywałby na wykazaniu rzeczywistej obecności Zmartwychwstałego pośród swoich uczniów⁶⁹. To On, jak kapłan podczas sprawowania Eucharystii, bierze chleb i daje go uczniom wraz z pieczoną rybą, która w starożytnym świecie była uważana za pokarm nieśmiertelności⁷⁰.

Czytając opis ustanowienia Eucharystii (por. Mt 26,26-30; Mk 14,22-25; Łk 22,19n; 1 Kor 11,23-26) oraz Janowy opis rozmnożenia chleba i tzw. mowę eucharystyczną Jezusa z rozdz. 6⁷¹, komentatorzy widzą w J 21,1-14 podobieństwa do Eucharystii, o czym już było wzmiankowane, a co chcemy wyeksponować w tym opracowaniu. Wchodząc w symbolikę perykopy J 21,1-14, możemy dostrzec jej eklezjalne i sakramentalne przesłanie⁷².

Pierwszym wskaźnikiem suponującym wspólnotowy i kościelny charakter omawianej perykopy jest obecność Jezusa wśród uczniów nad Morzem Tyberiadzkim (por. J 21,1n). To z Jego inicjatywy dokonują cudownego połowu ryb i uczestniczą w posiłku z chleba i ryb, na który zostali zaproszeni (por. J 21,12n). W tym wydarzeniu ujawnia się wspólnota, którą gromadzi

w ciągu dnia: raz – przed południem lub w południe (por. J 21,12), drugi zaś – wieczorem (por. Łk 17,8). Często też uchodził on za synonim posiłku w ogóle (por. Łk 14,15; Dz 2,42). Przez to, że podtrzymuje on życie, wyraża się jego doczesny i nadprzyrodzony charakter. Por. *Chleb*, w: SNT, s. 181n.

⁶⁶ Por. A. Salas, dz. cyt., s. 159.

⁶⁷ Salas na potwierdzenie tej tezy, zachęca do odwiedzenia kościoła Rozmnożenia Chleba w Ziemi Świętej. „Zobaczmy tam wyrazistą mozaikę, która do dziś znajduje się pod ołtarzem. Jest ona usytuowana w tym samym miejscu, w którym, jak głosi tradycja, dokonało się to ewangeliczne wydarzenie. (...) Wizerunek koszyczka z chlebem i rybami symbolizuje wiarę w Eucharystię”. A. Salas, dz. cyt., s. 159.

⁶⁸ Por. A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak, dz. cyt., s. 511.

⁶⁹ Por. tamże, s. 589.

⁷⁰ Por. A. Grün, dz. cyt., s. 177.

⁷¹ „Dialog o chlebie (...) posiada dwa etapy. Etapy te odpowiadają dwom częściom Mszy św.: liturgii słowa i liturgii Eucharystii. Sobór Watykański II mówiąc o Eucharystii jako «misterium wiary», zwraca uwagę na to, aby jej uczestnicy kształtowani przez słowo Boże posilali się przy stole Ciała Pańskiego (KL 48)”. P. R. Gryziec, *Spotkania przy studni. Rozważania o teologii Ewangelii według św. Jana*, Kraków 2000, s. 146n.

⁷² Por. S. Fausti, dz. cyt., s. 645.

Pan na ucztę przez siebie przygotowanej, a uzupełnionej przez ryby przyniesione przez uczniów (por. w. 10)⁷³. Warto zauważyć, że we wspólnocie uczniów Jezusa dokonuje się pewne przeobrażenie. Pod kierownictwem Piotra

wspólnota, która miała w programie branie (łowienie świeżych ryb) staje się odbiorcą daru (chleba i ryby jako przygotowanego posiłku). Dotąd byli dawcą (rybacy), teraz są biorcą, który przyjmuje słowa i pokarm od Jezusa zmartwychwstałego⁷⁴.

Otrzymują posiłek od Jezusa, co uczy ich zwracać się do Niego w porze posiłku o „pokarm nieśmiertelności”, aby mogli uczestniczyć w wiecznym, nieprzemijającym i niezniszczalnym życiu Boga. Pan nigdy nie pozostawi nas samymi sobie czy też zgłodniałymi (por. Mt 28,20; J 6,51). We wspólnocie uczniowie zawsze mogą doświadczyć Jego obecności w drugim bracie (por. Mt 25,15.40) oraz w posiłku, który przygotowuje (por. J 6,35.51)⁷⁵.

Inny symbol mówiący o klekzjalnym charakterze omawianego tekstu to 153 ryby w sieci znajdującej się w łodzi, do której zagarniają je uczniowie (por. J 21,6)⁷⁶. „Większość komentatorów sądzi, że sieć symbolizuje Kościół,

⁷³ Por. S. Mędała, *Funkcja i treść...*, dz. cyt., s. 250.

⁷⁴ Tamże, s. 254.

⁷⁵ Por. A. Grün, dz. cyt., s. 177.

⁷⁶ Symbolika cyfry 153 – począwszy od okresu patrystycznego – różnie była interpretowana. Starożytna technika matematyczna pozwalała tłumaczyć cyfrę 153 jako sumę cyfr dodawanych od 1 do 17 (L. Stachowiak, dz. cyt., s. 396n: 1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12+13+14+15+16+17=153). Ale ta sama „starożytność posługiwała się gematrią, czyli symboliką cyfr, korzystając z faktu, iż w alfabecie aramejsko-hebrajskim, jak i greckim, litery wyrażały jednocześnie określone wartości liczbowe” (K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, dz. cyt., s. 589). W interpretacji Ewagriusza Pontyjskiego (345–399) na cyfrę 153 składa się 100, które symbolizuje kwadrat, 28 – symbolizujące trójkąt i cyfra 25, która oznacza kulę (por. A. Grün, dz. cyt., s. 176n.). Inni w liczbie 153 ryb widzą symbol ogólnej „liczby Kościołów w czasach ewangelisty: 150 w diasporze plus trzy w Judei, Samarii i Galilei” (*Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego*, s. 1362). Zdaniem św. Augustyna „liczba 153 powstaje z dodawania kolejnych liczb od 1 do 17, a więc jest to suma pierwszych dziesięciu liczb, które oznaczają Dekalog, i następnych siedmiu, które oznaczają dary Ducha Świętego pomagające w zachowaniu Dekalogu. Inni widzą w tej liczbie nawrócenie się pogan (100), Żydów (50) i wiarę w Trójcę Świętą (3)” (G. Ricciotti, dz. cyt., s. 712). Natomiast św. Hieronim uważał, że nie chodzi o cyfrę symboliczną, ale o wszelkie (znane wówczas) gatunki ryb (por. A. Salas, dz. cyt., s. 159). „Oznaczałyby więc one wszystkie narody, które się mają stać owocem apostołskiej pracy i cudu wiary w Chrystusa” (L. Stachowiak, dz. cyt., s. 396). Ta interpretacja św. Hieronima wydaje się być zgodna z myślą redaktora-ewangelisty, u którego w odróżnieniu od synoptyków „sieć” nie tylko przedstawia nadejście królestwa

a łowienie na morzu – pracę misyjną w świecie pogańskim⁷⁷. Polecenie, jakie Jezus wydaje swoim uczniom o poranku, z brzegu, co do połowu, pozwala im realizować to zadanie w nowy i skuteczny sposób. Warto więc zaufać słowu Pana i zauważyć, że ma On moc w całym wszechświecie nad wszelkim stworzeniem⁷⁸.

Gdy doszukujemy się elementów świadczących o sakramentalnej symbolice tekstu o cudownym połowie ryb i posiłku w trzeciej chrystofanii, to najpierw dostrzegamy miejsce. Scena rozgrywa się nad Jeziorem Tyberiadzkim, zatem tam, gdzie „Słowo stało się Chlebem (por. J 6)”⁷⁹. Jezus w tym miejscu ofiarował ludziom chleb, który „jedli do sytości”, a w znaku którego ukrył siebie – Chleb życia (por. J 6,51). Jak zauważa Fausti

spotkanie ze Zmartwychwstałym nie dokonuje się w Wieczerniku, gdzie uczniowie otrzymali chleb, Ducha i misję. Ma miejsce na wolnym powietrzu, pośród pogan. Eucharystia, która nastąpi (w. 13n), jest „mszą w świecie”, o świecie i na brzegu morza, gdzie dociera się pod koniec nocnego trudu⁸⁰.

Innym znakiem Eucharystii w Janowej perykopie (21,1-14), na który wskazuje Fausti, jest dar chleba. Tak jak w czasie Ostatniej Wieczerzy, tak i teraz we wspólnocie siedmiu uczniów⁸¹ Jezus „bierze chleb i podaje im – podobnie i rybę” do jedzenia (por. w. 13).

Ryba i chleb – istnieje nakładanie się na siebie treści między Jezusem a darami eucharystycznymi – przywołują na myśl fakt chlebów i ryb, kiedy to Jezus antycypował swoją Paschę (6,9-11). Teraz uczniowie rozumieją Jego

niebieskiego (por. Mt 13,47n) albo misję apostołów (por. Mt 4,19n), ale także misję apostołską pod przewodnictwem Piotra (por. J 21,15-17) (por. *Komentarze i marginalia Biblii Jerozolimskiej do Ewangelii*, Gniezno 1992, s. 385). Wynika z tego, że to właśnie apostołowie i ich następcy mają jak rybacy łowić dla Chrystusa nowych ludzi (por. Mk 1,17; Łk 5,10), tworząc z nich wspólnotę zgromadzoną w jednej łodzi (Kościele) (por. A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak, dz. cyt., s. 511; M. Bednarz, dz. cyt., s. 57). Por. także S. Fausti, dz. cyt., s. 652.

⁷⁷ S. Mędała, *Ewangelia...*, dz. cyt., s. 350.

⁷⁸ „W strukturze literackiej szczególną funkcję odgrywają cztery wypowiedzi Jezusa (...). Pytanie uczniów o posiłek ma miejsce na brzegu (21,5 – ziemia), druga wypowiedź dotyczy sytuacji na morzu (21,6 – woda), trzecia kieruje uwagę na ognisko, do którego Piotr ma przynieść wyłowione ryby (21,10 – ogień), a czwarta na chleb (21,12 – dar nieba, niebo)”. S. Mędała, *Funkcja i treść...*, dz. cyt., s. 256, 260.

⁷⁹ Por. S. Fausti, dz. cyt., s. 645.

⁸⁰ S. Fausti, dz. cyt., s. 647.

⁸¹ „Jest ich siedmiu, liczba oznaczająca pełnię, narody pogańskie. Istnieje już wspólnota siedmiu Kościołów (por. Ap 2–3) otwarta na świat”. S. Fausti, dz. cyt., s. 647.

mowę wygłoszoną w synagodze w Kafarnaum na temat chleba życia (6,26-29): Jezus jest oferowanym chlebem. Także ryba, która żyje w głębinie i wychodzi na ziemię, aby zostać upieczona i stać się pokarmem – to Jezus. Upieczona na ognisku ryba przedstawia Chrystusa w czasie męki (św. Augustyn). Ryba żyje w śmierci (= morzu) i umierając na ziemi, daje siebie jako życie dla innych. *Piscis assus, Christus passus – upieczona ryba, umęczony Chrystus*. Jezus właśnie jako odrzucony i zabity jest pokarmem dla wszystkich. (...) Z Eucharystii Syna celebrowanej w samotności na krzyżu, wypływa nasza eucharystia braci, uczestników Jego misji i Jego owocu⁸².

Znak Eucharystii upatruje Faustii również w symbolice liczby 153 złowionych ryb. Przywołując interpretacje św. Augustyna, który w liczbie 153 widzi sumę cyfr od 1 do 17, wśród możliwych jej konfiguracji przedstawia propozycję, gdzie

liczba 17 jest sumą liczb 5 i 12, które przywołują na myśl dar chleba w Tyberiadzie, gdzie z 5 chlebów pozostało 12 koszy ułomków (por. 6, 9.13): dzięki misji mnóstwo ludzi staje się eucharystią, upodobnieni do ciała Syna. (...) Eucharystia włącza nas i tych, do których zwracamy się, aż do ogarnięcia całego świata, symbolizowanego przez mnóstwo ryb. Istnieje ścisła relacja między Eucharystią a misją: nie ma Mszy św. bez misji (por. 20,19-23) i nie ma misji bez Mszy św. (por. w. 10)⁸³.

Wreszcie ostatnim znakiem wskazującym na supozycję J 21,1-14 do Eucharystii – zdaniem Faustiego – jest Pan, który zapraszając na ucztę, mówi: „Chodźcie, posilcie się!” (w. 12). Owa uczta to pokarm eucharystyczny, gdyż tak jak wtedy uczniowie, tak my dziś możemy na niej rozpoznać Jezusa. Oni widząc oczami ciała żarzące się węgle, chleb i ryby, zobaczyli także w Nieznajomym – Zmartwychwstałego. On nadal jest „Przychodzącym” do nas w pamiętce swej miłości, Eucharystii⁸⁴.

Jeśli zaś chodzi o w. 14, to jest o tyle ważny, że stanowi swego rodzaju spoiwo dla całego dzieła, które nazywamy dziś Ewangelią według św. Jana. To dzięki niemu m.in. „Dodatek” wchodzi w skład Janowej Ewangelii, gdyż mówi o objawieniu się uczniom uwielbionego Chrystusa. Stanowi też „wprowadzenie” do równie ważnego wydarzenia jak sama chrystofania, a mianowicie do nadania prymatu Piotrowi. Ma to miejsce właśnie w czasie jej trwania, gdy zmartwychwstały Pan spożywał ze swymi uczniami poranny posiłek.

⁸² S. Fausti, dz. cyt., s. 651.

⁸³ S. Fausti, dz. cyt., s. 652, 655.

⁸⁴ Por. tamże, s. 654.

Zakończenie

„Jezus Chrystus – wczoraj i dziś, ten sam na wieki” (Hbr 13,8) jest obecny pośród ludzi każdego czasu i miejsca. Wśród wielu form Jego obecności najbardziej przemawia do nas w tajemnicy swojego Ciała i Krwi, czyli Eucharystii. W niej jest obecny substancjalnie, realnie i prawdziwie, a jednocześnie udziela się wszystkim, którzy z wiarą się zbliżą, by jako pokarm Go przyjąć.

Spotkanie z Jezusem Zmartwychwstałym w trzeciej chrystofanii nad Morzem Tyberiadzkim (J 21,1-14) uczyniliśmy przedmiotem naszego badania zarówno struktury tekstu, jego egzegezy, jak i symboliki eklezjalno-sakramentalnej. Choć zgodzić się trzeba, że nie odnajdziemy w niej opisu ustanowienia Eucharystii, to jednak dostrzegamy tu elementy uczytu właściwe przy jej sprawowaniu. Pokarm z ryb oraz chleb (por. w. 9) przygotowany przez Jezusa dla „dzieci” (w. 5) są znamienne, gdyż ustami „ucznia, którego Jezus miłował” zostaje rozpoznany „Pan” (por. w. 7). Podobnie dzieje się na Eucharystii, gdzie zgromadzeni na niej w znakach chleba i wina rozpoznają Pana, która – co warto zauważyć – zawsze przygotowuje dla wspólnoty posiłek, pokarm życia (Eucharystia). Tak jak nad Morzem Tyberiadzkim Jezus zaprosił bezowocnie trujących się połowem ryb uczniów na wspólny posiłek, tak i dziś zaprasza na ucztę eucharystyczną tych, którzy w Niego wierzą oraz uczestniczą w ofiarowaniu owoców swojej pracy. W tamtym wydarzeniu Mistrz z Nazaretu przywołał na brzeg jeziora swych uczniów na wspólny posiłek, aby i współczesnym powiedzieć, że On przychodzi do wspólnoty ludzi i dla ich wiary. Trzecia chrystofania stanowi więc świadectwo o Jezusie, który jest zmartwychwstały i jako taki gromadzi uczniów przy sobie i daje siebie na pokarm. Obecny w Eucharystii Pan pragnie naszej nieśmiertelności (por. J 6,52-59).

Będąc uczciwym wobec egzegetów i komentatorów Janowej perykopy (21,1-14), trzeba stwierdzić, że problem badawczy co do istnienia w tekście analogi do Eucharystii jest duży. Wielu stwierdza, że jeśli zachodzi takowa supozycja, to jest ona bardzo daleka; inni, że jej nie ma wcale. Są jednak i tacy teologowie, być może w mniejszości, których to zdania o Eucharystii z tego fragmentu Jana próbowaliśmy wydobyć, a którzy zauważają i piszą na interesujący autora tekstu temat. Być może należałoby sięgnąć po kolejne prace i świadectwa autorów nieprzywołanych w artykule, by pogłębić jego temat. Wyrażając nadzieję na takowe opracowanie młodszych adeptów Janowej Ewangelii, w ręce czytelnika oddajemy niniejszą refleksję.

Bibliografia

Bartnicki R., *Ewangelie w analizie strukturalno-semiotycznej*, Warszawa 1992.

Bartnicki R., K. Klósek, *Metody interpretacji Nowego Testamentu. Wprowadzenie*, Kraków 2014.

Bednarz M., *Ewangelia Jezusa i o Jezusie*, w: „Krań biblijny. Zeszyt spotkań” 1, red. P. Łabuda, S. Haręzga, T. Siemieniec, S. Szczotko, Tarnów 2006, s. 123.

Bednarz M., *Pisma św. Jana*, Tarnów 1997.

Brown R. E., *The Gospel according to John (XII–XXI)*, Garden City 1970.

Culmann O., *Early Christian Worship*, w: *Studies In Biblical Theology*, London 1953, s. 15–17.

Fausti S., *Rozważaj i głoś Ewangelię. Wspólnota czyta Ewangelię wg św. Jana*, Kraków 2015.

Gryziec P. R., *Spotkania przy studni. Rozważania o teologii Ewangelii według św. Jana*, Kraków 2000.

Harrington W. J., *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984.

Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999.

Jankowski A., Romaniuk K., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, cz. I, Poznań – Warszawa 1975.

Keener C. S., *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa 2000.

Komentarze i marginalia Biblii Jerozolimskiej do Ewangelii, Gniezno 1992

Komisja Teologiczno-Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, *Eucharystia sakrament nowego życia. Oficjalny Dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, Katowice 2000.

Läpple A., *Od egzegezy do katechezy. Nowy Testament*, Poznań 1986.

Mędała S., *Apologia autorytetu Piotra we wspólnocie Janowej. Analiza retoryczna J 21,1-25*, w: „Studia Theologica Varsaviensia” UKSW, 39 (2001), nr 2.

Mędała S., *Ewangelia według św. Jana. Cz. 1, rozdziały 13–21*, Częstochowa 2010.

Mędała S., *Funkcja i treść opowiadania o trzecim objawieniu się Jezusa uczniom po zmartwychwstaniu (J 21,1-14)*, w: *Duch i Oblubienica mówią: „Przyjdź”*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001.

Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego.

Paciorek A., *Ewangelia umiłowanego ucznia*, Lublin 2000.

Ricciotti G., *Życie Jezusa Chrystusa*, Warszawa 1956.

Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. I, Poznań – Kraków 1999.

- Ryś G., *Pierwsze jest Pierwsze*, Kraków 2015.
- Sagual S., *La resurrección de Jesús en el cuarto evangelio (Jn 20,1-29; 21,1-14)*, „Salesianum”, 53 (1991).
- Salas A., *Ewangelia wg św. Jana. Jezus – Ten, który stwarza nowego człowieka*, Częstochowa 2002.
- Słownik Nowego Testamentu* [SNT], Poznań 1981.
- Słownik wiedzy biblijnej* [SWB], red. B. M. Metzger, Warszawa 1997.
- Söding T., Münch Ch., *Klucz do zrozumienia Nowego Testamentu*, Kraków 2009.
- Stachowiak L., *Ewangelia wg św. Jana. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, t. IV, Poznań – Warszawa 1975.
- Szymik S., *Współczesne modele egzegezy biblijnej*, Lublin 2013.
- Witczyk H., *Rola Piotra i uczniów Jezusa w świecie (J 21,1-8)*, w: *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60 rocznicę urodzin*, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce 1999.
- Wróbel R., *Chrystofania nad Jeziorem Tyberiadzkim (J 21,1-14). Problemy interpretacyjne i znaczenie*, w: „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 3 (2007), rok LX.
- Zavini G., Cabra P. G., *Lectio divina na każdy dzień roku. 4. Czas Wielkanocny*, Warszawa 2007.
- Zavini G., *Vangelo secondo Giovanni*, t. II, Roma 1987.

Summary

EUCCHARIST IN THIRD CHRISTOPHANY (JOHN 21:1-14)

The christophany by the Sea of Tiberias (John 21:1-14) is one of the less commented on by the biblical scholars. Although one fails to find a description of the establishment of the Eucharist, there are clearly elements of a feast characteristic of the Eucharist celebration. The meal of fish and bread (cf. v. 9) prepared by Jesus for the „children” (v. 5) are significant since „the disciple whom Jesus loved” recognizes: „It is the Lord!” (cf. v. 7). The same happens during the Eucharist, where the congregation recognize the Lord in the signs of bread and wine. Like at the Sea of Tiberias Jesus invited those fishing fruitlessly for a meal together with him, also today he invites those who believe in him and participate in offering the fruit of their work. In the biblical event Jesus called the disciples to the shore for a common meal in order to tell also the people of our time that he comes to the community of people and for their faith. This third christophany makes a testimony about the risen Jesus gathering his disciples around himself and offering himself to them as a meal.

Keywords: christophany, text structure, exegetical/theological approach, hidden symbols, disciple, Eucharist, children, nets, fish, bread, meal

Słowa kluczowe: chrystofania, struktura tekstu, metoda egzegetyczno-teologiczna, ukryte symbole, uczeń, Eucharystia, dzieci, sieci, ryby, chleb, posiłek

Ks. mgr lic. Andrzej KALETA – ur. w 1979 r. w Kielcach. W latach 1998–2004 odbył studia filozoficzno-teologiczne w WSD w Kielcach, zakończone obroną pracy magisterskiej pt. *Zmartwychwstały ukazuje się w Galilei (J 21,1-19) w posoborowym przepowiadaniu polskim. Studium biblijno-homiletyczne* na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (KUL). Tam, w 2008 r., uzyskał licencjat z teologii pastoralnej. W 2014 r. rozpoczął studia doktoranckie z homiletyki na Wydziale Teologii w Instytucie Liturgiki i Homiletyki KUL.

Jako prezbiter diecezji kieleckiej od 2015 r. posługuje duszpastersko w parafii Bożego Ciała w Busku-Zdroju. Jest zaangażowany w liturgiczną służbę ołtarza, pełniąc obowiązki od wielu lat dekanalnego moderatora LSO; jest także jednym z moderatorów Kręgu Domowego Kościoła i katechetą oraz głosi rekolekcje parafialne.

